

Criteris d'estructuració de continguts per a l'Àrea d'Educació Física en l'Ensenyament Secundari Obligatori

Luis Antonio Ramos Mondéjar

Llicenciat en Educació Física

Fernando del Villar Álvarez

Doctor en Educació Física

Professors de la Facultad de Ciencias del Deporte

Universidad de Extremadura

Paraules clau

continguts d'Educació física, selecció de continguts, secuenciació de continguts, currículum flexible

Abstract

Before the new education law (LOGSE) came into force in our country, educational authorities were in charge of designing the programmes that teachers would put into practice, turning them into mere technicians "consumers of curriculums"

Now we face a system characterised by an open and flexible curriculum which gives schools and teachers the opportunity to design their own teaching, selecting and organising the contents to attain the proposed goals for our Area programme.

We have tried to analyse the three main criteria that a teacher can apply to structure the contents: a) Psychocentric Criterion (where the starting point for selecting the contents are the basic characteristics of the students targeted, b) Logocentric Criterion (based on the internal structure of the subject to be developed) and c) Sociometric Criterion (which would try to find out the type of information, abilities and knowledge demanded by the social environment, selecting those contents with greater social projection.

If the present educational reform favours a pedagogy centred in students' cognitive mediating processes and the integration of individuals with special educational needs, we feel its obviously necessary to structure teaching contents for the different educational levels applying, first of all, the psychocentric criterion and the resulting factors, to follow later on the logocentric and sociometric criteria.

Resum

Anteriorment a l'entrada en vigor de la LOGSE en el nostre país, les administracions educatives eren les encarregades de dissenyar els programes a desenvolupar pels professors en la seva pràctica, que amb això es convertien en simples tècnics "consumidors de currículums". Ara afrontem un sistema caracteritzat per un currículum obert i flexible, donant la possibilitat als centres i al professorat de dissenyar el seu propi ensenyament, triant i seqüenciant els continguts a través dels quals aconseguir els objectius proposats en la nostra programació d'Àrea.

Hem intentat analitzar els tres criteris pels quals pot optar el professor a l'hora d'estructurar els seus continguts: a) *Criteri Psicocèntric* (on s'estableix com a punt de partida de la selecció les característiques bàsiques dels alumnes als quals es dirigeixen), b) *Criteri Logocèntric* (basat en l'estructura interna de la disciplina que desenvolupa) i c) *Criteri sociomètric* (que se centraria en la recerca d'aquelles informacions, habilitats i coneixements que demanda el context social, seleccionant aquells continguts amb una major projecció social).

Si la Reforma es decanta per una pedagogia centrada en els processos mediadors de cognició dels alumnes i per integrar a les persones amb necessitats educatives especials, creiem que és obvi respectar, a l'hora d'estructurar els continguts d'ensenyament dels diferents nivells educatius, en primer lloc el criteri psicocèntric i els factors que d'ell se'n deriven, per, a posteriori, respectar els criteris logocèntric i sociomètric.

Introducció

Quan pretenem analitzar els **continguts** d'ensenyament d'un determinat marc escolar institucionalitzat, es fa imprescindible al·ludir al propi concepte de **cultura** com a punt d'origen, referència bàsica i font de la qual emanen abans de ser concretats en determinades àrees (entengui's Àrees d'Ensenyament) per oferir a les successives generacions d'alumnes en els diferents Dissenys Curriculars.

En aquest sentit, Feuerstein (citat a M. Román i E. Díez, 1994) entén per cultura *"el procés mitjançant el qual els coneixements, els valors i les creences són transmesos d'una generació a una altra"*. El concepte de cultura fa sempre referència a una societat o grup social determinat, per tant els conceptes **cultura** i **cultura social** són, en la pràctica, conceptes equivalents o anàlegs.

Seguint a aquest autor, els elements fonamentals de la cultura, de forma resumida, serien: *Capacitats, Valors, Conceptes i Mètodes-Procediments*.

Quan és l'escola la que tracta d'analitzar, valorar, transmetre i interpretar la cultura social al·ludida, ens trobem davant del que s'anomena **cultura escolar** o més concretament **currículum** o **currículum escolar**, per tant, perquè aquest currículum que ha estat ofert als estudiants respongui a les expectatives demandades per la pròpia cultura social, ha de contenir tots els aspectes que formen part d'aquesta i que quedarien explícits en forma de "continguts d'ensenyament".

A la nostra actual Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu, el "currículum" es defineix com *"el conjunt d'objectius, continguts, mètodes pedagògics i criteris d'avaluació de cada un dels nivells, etapes, cicles, graus i modalitats del sistema educatiu"*. És a dir, podem concretar-ho com *"el conjunt dels supòsits de partida, de les metes que es desitgen aconseguir, dels coneixements, habilitats i actituds que es considera important treballar cada any, curs, cicle o etapa educativa"*.

En aquest sentit, l'administració educativa ha estat generalment l'encarregada de dissenyar els diferents Dissenys Curriculars. El professor s'ha limitat a ser un simple "consumidor" de currículums, però gairebé mai no ha intervingut en els seus dissenys. De tal manera que s'han acomodat als diferents materials ja elaborats: texts, guies, activitats, tasques, etcètera.

Amb l'entrada en vigor d'aquesta Llei se'ns ofereix la possibilitat de desenvolupar un currículum obert i flexible cedint la responsabilitat als professors per concretar un currículum el més adaptat possible a la realitat dels nostres alumnes i a tot l'entorn educatiu que els envolta.

Però no hem de caure en l'error de distorsionar el concepte de flexibilitat, entenent-lo com a plena llibertat per incloure qualsevol contingut que desitgem, sinó que hem d'entendre el currículum que se'ns ofereix des de la Reforma com un document oficial de "subhasta pública" en el qual es determinen i especifiquen les característiques bàsiques per acometre una determinada construcció arquitectònica d'interès social. Posteriorment, als centres d'ensenyament, es concretarà el currículum d'acord amb les característiques contextuais del centre, és a dir, quan aquest document arriba a les diferents empreses interessades en la construcció, cada una d'elles elabora un projecte d'acord amb les possibilitats de l'esmentada empresa. I finalment, els professors l'adapten a les característiques dels seus alumnes, i que seguint amb el nostre símil seria, que dependent de l'arquitecte que definitivament elabori el projecte final de

l'obra, li donarà el seu propi "toc" especial d'acord amb la seva creativitat i d'acord amb el gust i necessitat dels possibles clients.

Som conscients de l'existència de tota una sèrie de factors que han condicionat i que encara condicionen el desenvolupament d'un currículum clos i rígid en l'àrea d'Educació Física, on el professor, independentment de les necessitats i característiques dels seus nous alumnes ha plantejat sempre el mateix programa. Dins dels factors que han contribuït a aquesta actitud, podem considerar els següents:

- Identificació d'Educació Física com a Condició Física i Esports exclusivament.
- Acomodació del professor al desenvolupament d'un mateix programa.
- Preferències i afinitat del professor per uns continguts determinats.
- Domini de la matèria per part del professor en uns continguts o blocs de continguts determinats.
- Mancances formatives.
- Absència de materials (texts, guies, tasques, quaderns de treball, etcètera) específics d'aquesta Àrea.
- Utilització prioritària d'un model de planificació "tecnicista" formulant els objectius finals com a fites observables i fàcilment mesurables amb la finalitat de facilitar i resumir al màxim el procés d'avaluació i posterior assignació d'una qualificació.
- Absència o falta d'idoneïtat de les instal·lacions i materials esportius.
- Una certa rigidesa en els plantejaments curriculars de les administracions educatives abans de l'arribada de la LOGSE.

Si intentem analitzar en aquest estudi els criteris de selecció i seqüenciació de continguts, com a part fonamental del procés de planificació del nostre ensenyament, ens sembla completament imprescindible comentar el canvi dràstic que suposa la posada en pràctica de la LOGSE a l'hora de planificar el nostre procés d'ensenyament.

En aquest sentit J.J. Díaz (1993) ens comenta *"...l'esforç que per part del professorat s'està produint per tal d'assimilar noves tecnologies, acompanyat de molta confusió, sobretot quan es dóna la paradoxa d'alternar en un mateix centre i amb diferents cursos, el mètode tradicional o "tecnicista" (programació lineal per objectius operatius) que afecta a BUP i FP amb el model processual de l'ESO, els nous Batxillerats i els Mòduls Professionals"*.

En aquest sentit hem de dir que l'objectiu d'aquest treball és determinar els aspectes a tenir en compte per seleccionar i seqüenciar els continguts en l'Àrea d'Educació Física per als alumnes de l'etapa d'ESO, aspecte que com a part del procés planificador, es veurà també involucrat pels canvis eloqüents que suposa un nou model de planificació.

Aquesta evolució que esmentem del procés planificador va referida al fet que s'abandona el *Model Lineal i Tecnicista* de planifica-

ció (R. Tyler, 1973, V. Landsheere i G. De Y Landsheere, 1976), utilitzat fins ara i caracteritzat per la necessitat d'aconseguir uns objectius formulats de forma operativa, donant més importància al resultat final (producte) que al procés d'aprenentatge; en què interessen més els aspectes conductuals que els cognitius; que no dóna importància als components afectius, socials o familiars; en què la principal funció dels professors era l'ajustament íntegre i el desenvolupament dels programes oficials que ja delimitaven uns continguts i objectius mínims a aconseguir pels alumnes, i en què l'avaluació exercia una funció de control per determinar si s'havien aconseguit o no els objectius operatius formulats; per donar pas a l'ús d'un *Model Processual* de planificació (J. Brunner, 1972 i D. Ausubel, 1978) caracteritzat perquè considera la complexitat dels problemes educatius i no es redueix als comportaments observables i importa més el procés utilitzat per a l'aprenentatge que els resultats; és un model on tots els seus components (objectius, continguts, activitats, recursos, avaluació, etcètera) estan interrelacionats i l'avaluació té un caràcter formatiu i continu que es planteja per servir a l'alumne en el seu propi procés d'ensenyament-aprenentatge.

El concepte de contingut en el context de la reforma

El concepte de *contingut d'ensenyament* sorgeix com un altre dels elements bàsics del currículum que, paral·lelament, apareixen en respondre a aquestes preguntes:

- Què ensenyar?
UNS CONTINGUTS
- Per a què ensenyar?
CONSECUCIÓ D'OBJECTIUS
- Com ensenyar?
INTERVENCIÓ DIDÀCTICA
- Quan ensenyar?
SEQÜENCIACIÓ/TEMPORALITZACIÓ
- Què, com i quan avaluar?
MODEL D'AVALUACIÓ

Un primer acostament podríem fer-lo mitjançant la definició que ens ofereixen A. Ferrández i J. Sarramona (1981) quan defineixen els continguts com tots els coneixements i experiències que s'ofereixen als alumnes per aconseguir els objectius tractats en el currículum.

Segons la LOGSE i més concretament a través del Decret 106/1992 en què s'estableixen els Ensenyaments corresponents a l'Educació Secundària Obligatoria a Andalusia (BOJA de 20 de Juny), el contingut s'entén com "*els sabers culturals (conceptes, habilitats, valors, creences, sentiments, actituds, etcètera) l'assimilació dels quals contribueix a aconseguir capacitats definides en els objectius*", i en què podem apreciar que s'amplia substan-

cialment el seu significat incloent paraules com actituds, valors, etcètera.

La tradició educativa en l'Educació Física ha estat donar prioritat als continguts de caràcter de procediment, sobretot aquells que anaven íntimament lligats al rendiment físic o/i esportiu, així com en altres matèries més acadèmiques ha primat el desenvolupament de continguts conceptuals, quedant sempre discriminat el possible desenvolupament de valors i actituds.

En aquest ordre de coses cal aclarir que els continguts són un mitjà i no un fi en ells mateixos. Aquesta dependència dels objectius és bàsica, ja que justifica la rellevància i la funció que s'ha d'assignar a cada contingut. Igualment important i transcendental ens sembla el moment en què el professor selecciona i seqüencia aquells continguts a desenvolupar amb els seus alumnes, objectiu d'aquest estudi i que analitzarem més endavant.

Podem resumir i concretar que una de les aportacions fonamentals dels nous plantejaments d'ensenyament ha estat o pretén ser aquella concepció àmplia del contingut d'ensenyament i que englobaria *tres grans àmbits: Continguts Conceptuals* (fets, conceptes i sistemes conceptuals), *Continguts Procedimentals* (habilitats, procediments, estratègies, tècniques i destreses) i *Continguts Actitudinals* (actituds, hàbits, valors i normes).

A tot això caldria afegir el que ens comenta T. Popkewitz (1987) dins la perspectiva sociocrítica del coneixement, en entendre el concepte de *contingut* com una "*construcció social sense significat estàtic ni universal*". El que en un moment determinat es consideren continguts legítims del currículum no pot extrapolar-se a altres moments de la Història de l'Educació (ni al temps passat, ni al temps futur), ni a altres llocs (cultures).

L'estructuració de continguts en l'àrea d'Educació Física

Queda palesa la disparitat de criteris existents entre els teòrics a l'hora d'estructurar, és a dir, elegir i seqüenciar els continguts que passaran a formar part d'un determinat Disseny Curricular, breument direm que existeixen tres criteris clàssics a l'hora d'establir la selecció de continguts (citats per M. Román, M. i E. Díez, 1994):

- a) *Criteri Psicocèntric*: S'estableixen com a punt de partida de la selecció les característiques bàsiques dels alumnes als quals es dirigeixen.
- b) *Criteri Logocèntric*: Basat en l'estructura interna de la disciplina que desenvolupa; també s'acostuma a denominar criteri lògic o epistemològic.
- c) *Criteri Sociomètric*: (encara que entenem que seria més correcte el terme "sociològic" o "sociocèntric") que se centraria en la recerca d'aquelles informacions, habilitats i coneixements que demana el context social. Se seleccionen aquells nuclis de contingut amb una major projecció social.

Quan els professors d'Educació Física es reuneixen en el seu seminari per estructurar els continguts a desenvolupar en els diferents cursos, cicles i etapes educatives es pregunten, a quins criteris cal atendre amb prioritat a l'hora d'elegir i seqüenciar aquests continguts? Al nostre entendre, i tal com es manifesta en els fonaments pedagògics que impregnen tot el procés de Reforma ("constructivisme de l'aprenentatge" i "aprenentatge significatiu") els criteris que han de ser atesos amb una major prioritat serien, en primer lloc, els **Criteris Psicocèntrics** (desenvolupament físic i evolutiu, maduració psicològica, "significativitat psicològica" i respecte a les necessitats educatives especials dels alumnes), un cop respectats aquests, intentar complir amb els **Criteris Logocèntrics** (estructura científica dels continguts propis de la nostra Àrea, "Currículum en espiral", "significativitat lògica" i interdisciplinarietat) i finalment, atendre als **Criteris Sociomètrics** (com el context social i econòmic en què se situa el centre, la cultura autòctona, instal·lacions i material, aspectes climàtics, etcètera).

En el gràfic 1 intentem reflectir el procés de selecció i seqüenciació de continguts que és un procés que aniria de dins cap a fora, atenant en primer lloc als criteris més propers al nucli central i dissipant la seva rellevància respecte a l'alumne a mida que ens acostem a la seva perifèria, en què un aspecte com és ara la preparació, capacitat i afinitat del professor per uns determinats continguts ocuparia l'últim lloc en importància a l'hora de seleccionar els continguts i que com sabem, en nombroses ocasions fins i tot en l'actualitat, segueix essent un dels factors prioritaris entre els professors.

En els següents apartats expliquem cada un dels factors que s'il·lustren al nostre gràfic i que hauríem de tenir en compte a l'hora d'estructurar els nostres continguts, començant pels psicocèntrics i acabant pels sociomètrics.

Criteris de selecció de continguts

Criteris psicocèntrics

Maduració psicològica

Evidentment alguns continguts, per la seva pròpia dificultat, no són els més adequats per a l'estat de maduració psicològica dels alumnes.

Per exemple, podríem explicar el mecanisme de "contracorrent" sofert pels electròlits en el ronyó per explicar la pèrdua de minerals durant l'exercici, sempre i quan la capacitat d'abstracció dels alumnes fos elevada i això és una cosa que no succeeix fins ben entrada la pubertat que és quan es comença a accedir al pensament abstracte.

Significativitat psicològica dels continguts

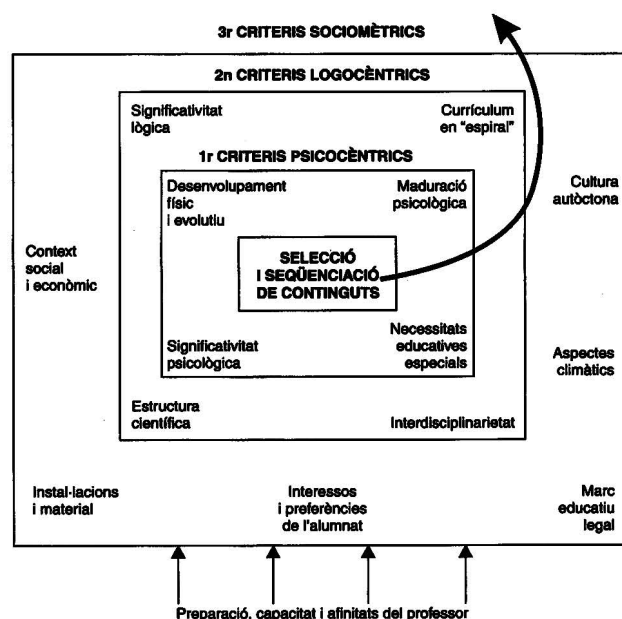
Molt en relació amb l'apartat anterior D. Ausubel (1978) ens explica que per tal que es produeixi l'"Aprenentatge significatiu", el

material d'aprenentatge a oferir ha de tenir *Significativitat Lògica* (que comentarem posteriorment) i *Significativitat Psicològica*, és a dir, adaptat al grau o nivell en què es troben les estructures intel·lectuals i psicològiques de qui aprèn i amb vistes a la determinació d'uns objectius intel·ligibles i assimilables per aquelles estructures.

Podríem explicar als alumnes (dins del bloc de Condició Física) que el *Cabdal Cardíac* és igual a *Volum telesistòlic x Freqüència Cardíaca*, sempre i quan tinguin assimilat el que és una equació de primer grau i també siguin capaços d'associar aquell coneixement amb uns certs aspectes que no siguin els purament matemàtics.

Desenvolupament físic i evolutiu de l'alumnat

En aquesta etapa succeeixen molts canvis tant a nivell *anatòmico-funcional* (augment de la talla, augment de la capacitat toràcica, augment de pes, etcètera) com en el *pla físicosexual* (maduració d'òrgans sexuals, conflictes en els seus impulsos, etcètera) que fan que l'alumnat es vegi obligat a *reajustar la seva pròpia imatge i la dels altres*. Tots aquests canvis hem de tenir-los en consideració a l'hora de dissenyar el nostre ensenyament, valorant el possible efecte que això pugui tenir en la realització de les tasques proposades. Evidentment tots aquells continguts que comportin un aprenentatge tècnic es poden veure influïts per aquests canvis, que hauríem de ser capaços de valorar.

Gràfic 1. Criteris de selecció i seqüenciació de continguts en Educació Física

Les necessitats educatives especials de l'alumnat

La tendència actual, segons la LOGSE, és integrar a nens amb necessitats educatives especials en centres d'ensenyament normals, per als quals caldria plantejar una elecció de continguts especial complint amb el principi d'individualització de qualsevol ensenyament de qualitat.

En termes de Reforma direm que depenent d'aquelles especials necessitats plantejarem un *Reforç Educatiu*, *Adaptació no-significativa*, *Adaptació Significativa* o *Diversificació Curricular* pel que fa als continguts elegits.

Criteris logocèntrics

"Significativitat lògica". [Nivell inicial de l'alumnat].

D'acord amb el concepte d'"Aprentatge significatiu" extret de les teories constructivistes de l'aprenentatge amb les quals se sent identificada la Reforma, hem de fer referència a D. Ausubel (1978) quan proposa, entre altres coses, que per tal que un aprenentatge sigui significatiu ha de tenir *Significativitat Lògica*, és a dir, l'avaluació inicial que fem amb l'alumnat a l'inici del curs hauria d'anar encaminada a determinar el nivell en què es troben els continguts conceptuals, de procediment i actitudinals que ja té l'alumnat en la seva estructura interna, amb la finalitat d'oferir-li un nou material d'aprenentatge d'acord amb allò après.

Per exemple, per ensenyar el llançament proper al cèrcol en cursa, dins del contingut de bàsquet, hauríem de començar per ensenyar-li a botar la pilota, per posteriorment instruir-lo en com botar la pilota en desplaçament i una vegada assimilats tots dos, iniciar-lo en el llançament proper al cèrcol en cursa.

Característiques del "currículum en espiral"

El segon aspecte a tenir en compte i seguint amb la coherència dels pressupostos pedagògics bàsics de la LOGSE seria el que J. Brunner (1972) anomena "*Curriculum en espiral*" que consistiria, i així ho hauríem de tenir en compte, en presentar a l'alumnat els mateixos continguts de matèria al llarg de diversos cursos però de manera més complexa alhora que augmenten els cursos.

Exemplificant-ho, podem dir que una vegada haurem instruït l'alumnat en el domini i les característiques tècniques de la passada i la recepció en bàsquet, podrem avançar en els successius graus instruint-lo en els principis tàctics de "passada, progressió i ocupació d'espais lliures". D'aquesta manera evitem també l'encobriment parcial i la repetició de continguts en uns i altres cursos.

La lògica interna o estructura científica dels continguts de la nostra Àrea

Com ja hem avançat en l'apartat anterior, els continguts de la nostra Àrea també responen a una estructura jeràrquica pel que fa a dificul-

tat i lògica d'aplicació. Aniria molt en relació amb el concepte de "currículum en espiral" desenvolupat per Brunner i on podríem posar com a exemple el fet d'instruir a priori l'alumnat en el coneixement de les Qualitats Físiques Bàsiques, per progressivament formar-lo en els factors que incideixen en el desenvolupament de cada una d'elles i culminar, en cursos posteriors, amb l'elaboració pròpia d'un programa personal de desenvolupament.

Interdisciplinarietat: relació i coincidència de continguts a desenvolupar per altres àrees durant els cicles

Seria oportú i interessant reunir-nos amb la resta de departaments per contrastar les nostres programacions i fer coincidir els continguts que tinguin relació durant els dos anys del cicle, a efectes d'una major significativitat per a l'alumnat.

Si en l'àrea de Ciències de la Naturalesa s'explica el sistema cardio-respiratori en 4t d'ESO, de forma interdisciplinaria podríem connectar-ho amb el desenvolupament de conceptes sobre les variacions de freqüència cardíaca i freqüència respiratòria durant l'exercici, dins del bloc de Condició Física.

Criteris sociomètrics

Activitats físicoesportives típiques de l'entorn cultural

Precisament les Comunitats Autònomes insisteixen molt en la conservació de les formes culturals i tradicions populars; nosaltres podem fomentar aquesta tradició elegint com a continguts a desenvolupar aquelles activitats físiques o esportives autòctones (un professor basc es pot plantejar elegir com a contingut de desenvolupament "pilota basca").

Instal·lacions i mitjans propers al centre

Un altre dels factors, moltes vegades desaprofitat pel professorat, són les instal·lacions esportives i l'entorn natural que envolta al centre. La proximitat d'un estadi d'atletisme, o una piscina climatitzada, podria suposar un canvi en l'elecció de continguts a desenvolupar en la nostra programació i, per què no, desenvolupar durant el curs un programa bàsic de natació, o si això no fos possible, almenys unes sessions d'activitats lúdico-recreatives a l'aigua.

El mateix valdria per a un indret natural proper on poder desenvolupar diferents activitats dins del contingut d'activitats en el Medi Natural.

Context social i econòmic

D'acord amb l'apartat anterior, el fet d'utilitzar instal·lacions que no són les pròpies del centre, o l'organització d'activitats que exigeixen un desplaçament (curset d'esquí), moltes vegades comporta un esforç econòmic per part dels pares i que, des d'aquest punt de vista, lògicament influiria en la seva elecció i realització.

Pressupostos bàsics de Reforma en els diferents nivells de concreció curricular

Un altre factor a tenir en compte per a la selecció de continguts ha de ser el referent legal on s'estableixen els ensenyaments corresponents per a aquestes etapes educatives en l'estat espanyol i en els seus diferents nivells de concreció curricular (Administració Central de l'Estat, Comunitats Autònomes amb competències educatives, i finalment el centre escolar).

Podem tenir com a principals les següents referències: Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre d'Ordenació General del Sistema Educatiu, Reial Decret 1345/1991, de 14 de juny, en què s'estableix el currículum de l'Educació Secundària Obligatoria, Reial Decret 1778/1991, de 29 de novembre, en què s'estableixen els ensenyaments mínims del Batxillerat; a nivell autonòmic, el Decret 106/1992 de 9 de juny pel qual s'estableixen els ensenyaments corresponents a l'Ensenyament Secundari a Andalusia; i en cada centre escolar el seu propi Projecte Curricular de Centre).

Interessos i preferències de l'alumnat

Un altre factor a considerar a l'hora d'elegir els continguts de la nostra programació serien els interessos i preferències de l'alumnat sobre els continguts a desenvolupar (L.A. Ramos 1996), tot elaborant un currículum, si és possible, acord amb les seves preferències. En l'avaluació inicial seria important preguntar a l'alumnat per aquells interessos i tenir-los en compte, si és possible, en la nostra programació.

La preparació, capacitat i afinitats del professorat com a criteri de selecció de continguts

És clar que a major formació i domini dels diferents continguts d'aquesta Àrea per part del professorat molt més ric i variat es podrà plantejar l'ensenyament que rebin els nostres alumnes, i com sabem és una de les característiques que hem de fomentar en aquestes edats, oferir-los una àmplia i variada gamma de continguts i activitats en el seu procés d'ensenyament-aprenentatge.

D'altra banda hem d'evitar el fet d'impartir freqüentment els mateixos continguts, inclús en cursos diferents, pel fet que són els preferits i els que més domina el professor.

Criteris de seqüenciació de continguts

Abans d'esbossar els criteris que s'haurien de tenir en compte per seqüenciar els continguts, és necessari aclarir que alguns dels criteris considerats com de selecció es converteixen també en criteris de seqüenciació d'acord amb la referència temporal i espacial que utilitzem, és a dir, des del punt de vista interdisciplinari si considerem tota l'Etapa Educativa es converteix en un criteri de selecció en incloure continguts afins als desenvolupats en altres matèries per als

diferents cicles. Però si prenem com a referència el curs escolar, la interdisciplinarietat adquireix un caràcter de seqüenciació del contingut en haver de situar-lo en un moment de desenvolupament del programa escolar que coincideixi en el temps amb el desenvolupament de conceptes afins a d'altres assignatures.

Criteris psicocèntrics

Les necessitats educatives especials de l'alumnat

El principal factor que trobem per tal de seqüenciar els continguts serien aquest tipus de necessitats de l'alumnat, per a això hauríem d'escollir, respectant el principi d'individualització de l'ensenyament, una seqüència diferent a la programada per a la resta de l'alumnat.

Depenent del tipus de necessitat o deficiència adquirida, així seqüenciaríem els nostres continguts envers aquells alumnes.

Ens sembla completament imprescindible apuntar aquí l'última mostra de discriminació de les administracions educatives cap a aquesta assignatura quan, en proposar els Grups de Diversificació Curricular per a aquells alumnes amb necessitats educatives especials, no creu oportú que des de la nostra Àrea s'hagi de fer o es pugui fer l'esmentada diversificació, que queda reservada a d'altres àrees. Amb la qual cosa l'alumne/a que va a un grup de diversificació només ho fa en algunes matèries, però no en Educació Física, on assistirà, com la resta d'alumnes sense necessitats, a un grup "normal".

Si per alguna cosa es caracteritzen les activitats físiques i esportives és per la seva capacitat d'adaptació, acomodació i ajuda a qualsevol problema de tipus físic, psíquic o "conductual", cosa que, pel que sembla, les administracions "competents" no coixen.

Criteris logocèntrics

La lògica interna o estructura científica dels continguts de la nostra Àrea

Encara que no tingui un caràcter prescriptiu, segons l'annex núm. I d'"Orientacions generals per a la seqüenciació de continguts de les àrees d'Educació Secundària Obligatoria: Àrea d'Educació Física", la seqüència i ordre oferts són els següents, tant per al primer cicle com per al segon: 1r) Condició física, 2n) Qualitats motores coordinatives, 3r) Jocs i Esports, 4t) Expressió corporal i 5è) Activitats físiques en el medi natural, seqüència que ens sembla oportuna pel fet d'anar en primer lloc C.F. i Q.M.C. que com ja sabem són la base per a l'oportú desenvolupament dels altres continguts; potser podríem pensar a canviar l'ordre entre sí per al primer cicle on les qualitats motores bàsiques són fonamentals i a les quals hauríem de dedicar una bona part de la nostra programació.

Les activitats en la Naturalesa també cal incloure-les en aquell ordre pel problema climatològic.

La interdisciplinarietat didàctica

Abans de l'elaboració definitiva de la nostra programació d'aula seria oportú fer una posada en comú amb la resta de seminaris afins a la nostra àrea (sobretot Ciències de la Naturalesa, Expressió Visual i Plàstica i Patrimoni Cultural de la Comunitat Autònoma pertinent) per desenvolupar continguts afins en un mateix moment de la programació.

Criteris sociomètrics

El marc educatiu legal

De la mateixa manera que per a l'elecció dels continguts, haurem de tenir en compte allò legislat a nivell estatal i autonòmic a l'hora de seqüenciar els nostres continguts per a aquesta Ètapa.

L'estructura del centre, instal·lacions, material i horari del professorat

La majoria de les vegades, les instal·lacions i el propi material de què disposem condicionen radicalment el contingut a desenvolupar pels diferents professors de l'àrea en el centre.

Si el nombre de pilotes de voleibol és baix i coincideixen dos o tres professors en una mateixa hora desenvolupant aquell mateix contingut, probablement serà més oportú acordar en les reunions de seminari una seqüenciació de continguts diferent per a cada curs en pro d'una millor utilització del material disponible.

El mateix succeeix amb les instal·lacions; si solament es disposa d'un petit gimnàs, no poden coincidir diversos professors desenvolupant un contingut tan delicat pel que fa a observació i control de les execucions, com és la Gimnàstica Artística.

La climatologia

Com hem avançat anteriorment, l'aspecte climatològic sempre influeix, sobretot quan el nombre d'instal·lacions cobertes és insuficient. Això ens fa pensar, en principi, en seqüenciar els continguts de manera que en els mesos de bon temps es desenvolupin els continguts que poden ser realitzats a l'aire lliure (condició física, esports d'equip,

activitats en la naturalesa, etcètera), i en els mesos de fred o plujosos desenvolupar els continguts típics de zona coberta (gimnàstica artística, gimnàstica rítmica, expressió corporal, etcètera).

Les activitats en la naturalesa sembla lògic situar-les al final de la programació durant els mesos de Maig i Juny, ja que el gaudi a la primavera seria el més adient.

Conclusions

Després de la lectura anterior podem extreure les següents conclusions:

- Si la Reforma es decanta per una pedagogia centrada en els processos mediadors de cognició dels alumnes i integrant a les persones amb necessitats educatives especials, creiem que és obvi respectar, a l'hora d'estructurar els continguts d'ensenyament dels diferents nivells educatius, en primer lloc el criteri psicocèntric i els factors comentats que se'n deriven, per a posteriori respectar els criteris logocèntric i sociomètric.
- Alguns dels criteris considerats com de selecció es converteixen també en criteris de seqüenciació d'acord amb la referència temporal i espacial que utilitzem.
- Tal com hem pretès il·lustrar, seleccionar i seqüenciar els continguts d'ensenyament és una tasca àrdua i difícil, condicionada per l'existència de multitud de factors a considerar que la majoria de les vegades obliguen a decantar-se irremeiablement per un o un altre. Per a això, i abans de no res, serà l'Equip Tècnic de Coordinació Pedagògica, en elaborar el Projecte Curricular de Centre, qui decideixi els criteris que primaran sobre altres a l'hora de seleccionar i seqüenciar els continguts per Cicles i Àrees. I en segona instància, seran els professors del Seminari, d'Educació Física en el nostre cas, els qui estudiaran els esmentats factors, tot analitzant en quina mesura es poden respectar uns i d'altres per elaborar una programació ajustada a les necessitats de l'alumnat.

Bibliografia

- AUSUBEL, D.P. (1978). "In defense of advance organizers: a reply to my critics". *Review of Education Research*, núm. 48, pàg. 251-257.
- BLÁZQUEZ, D. (1993). "Perspectives de l'avaluació en educació física i esport". *Apunts: Educació Física i Esports*, núm. 31, pàg. 5-16.
- BRUNNER, J. (1972). *El proceso de la educación*. Ed. Uthea. Mèxic.
- DECRET 106/1992, de 9 de juny, pel qual s'estableixen els ensenyaments corresponents a l'Educació Secundària a Andalusia (BOJA de 20 de juny).
- DELGADO, M.A. (1991). *Los Estilos de Enseñanza en Ed. Física*. Servicio de publicaciones de la Universidad de Granada. Granada.
- DÍAZ, J.J. (1993). *Guía para la elaboración de unidades didácticas en la Enseñanza Secundaria*. Ed. Junta de Personal Docente de la Junta de Andalucía. Jaén.
- FERRANDEZ, A., SARRAMONA, J. i TARIN, L. (1981). *Tecnología Didáctica*. Ed. Ceac. Barcelona.
- GIMENO, J. i PÉREZ, A. (1983). *La enseñanza: su teoría y su práctica*. Ed. Akal. Madrid.
- LANDSHEERE, V. i DE LANDSHEERE, G. (1987). *Objetivos de la Educación*. Ed. Oikos-Tau. Barcelona.
- LLEI ORGÀNICA 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (BOE de 4 d'octubre).
- POPKIEWITZ, T. (1987). *The formation of the school subjects*. The Falmer Press. Lewes.
- RAMOS, L.A. (1996). "Análisis de la evaluación inicial en E.Física: Utilidad de los resultados obtenidos para la elaboración de la programación de aula". *Actes del III Congrés Nacional d'Educació Física*. Guadalajara.
- REAL DECRET 1007/1991, de 15 de juny, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims corresponents a l'Educació Secundària Obligatoria (BOE de 26-juny).
- REAL DECRET 1345/1991, de 6 de setembre i Annex pel qual s'estableix el Currículum de l'Educació Secundària Obligatoria (BOE de 13 de setembre).
- REAL DECRET 1178/1992, de 2 d'octubre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims del Batxillerat (BOE de 2 de desembre).
- ROMAN, M. i DIEZ, E. (1994). *Curriculum y enseñanza. Una didáctica centrada en procesos*. Ed. EOS. Madrid.
- STENHOUSE, L. (1987). *La investigación como base para la enseñanza*. Ed. Morata. Madrid.
- TYLER, R. (1973). *Principios básicos del currículo*. Ed. Troquel. Buenos Aires.